

О.В. Прієшкіна

д. ю. н., проф., Заслужений юрист України

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І ЗМІЦНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Демократичні перетворення, активізація процесів формування суспільства та держави об'єктивно вимагають оптимальних політичних, соціально-економічних, культурних змін українського суспільства та ефективного вдосконалення механізму державної влади.

На сучасному етапі розвитку України найбільш ефективне реформування системи державно-управлінських відносин можливе лише шляхом децентралізації.

Децентралізація (від латинського «de» – «заперечення», «centralize» – «середній, центральний») означає «знищення, скасування або ослаблення централізації і розширення прав низових органів управління [1, с. 64].

Поняття «децентралізація державної влади» означає передачу або делегування державно-владних повноважень від центрального органу до місцевих органів влади. Саме тому проблема децентралізації державної влади є однією з найбільш важливих та найбільш складних, які породжують багато запитань та дискусій [2, с. 87].

Децентралізація відкриває значні перспективи для надання місцевого самоврядуванню спроможності самостійно вирішувати питання локально-регіонального значення, зокрема, підвищення ролі кожного члена територіальної громади у процесі прийняття та втілення рішень щодо забезпечення умов соціально-економічного розвитку кожної адміністративно-територіальної одиниці [3, с. 43].

В Україні процес децентралізації розпочався в 1990 році з прийняттям Закону України «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування», а 15 липня 1997 року Верховною Радою України було ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, яка є першим міжнародно-правовим документом на місцевому рівні.

Кабінет Міністрів України затвердив нову редакцію Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, відповідно до якої повинно бути забезпечено:

- розроблення навчальних програм для посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад та державних службовців, зокрема, з питань децентралізації фінансової дисципліни, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування;
- надання консультативно-методологічної допомоги органам місцевого самоврядування, в тому числі об'єднаним територіальним громадам з питань створення і організації діяльності центрів надання адміністративних послуг;
- сприяння територіальним громадам у формуванні оптимальної мережі навчальних закладів;
- запровадження в територіальних громадах, насамперед, в об'єднаних, посад дільничних поліцейських;

– заслуховування звітів відповідних центральних органів виконавчої влади щодо стану виконання завдань, передбачених цим планом заходів [4].

Варто відзначити, що важливість та необхідність децентралізації як складової нової регіональної політики в Україні визначені в основних чинних нормативно-правових актах – Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [5], Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [6].

Стратегічною метою реформи децентралізації є створення комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні, становлення інститутів прямого народовладдя на місцевому рівні, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території та створення умов для динамічного розвитку регіонів [7].

Саме реформа децентралізації передбачає збільшення кількості загальнодержавних податків та зборів, а також ту їх частину, яка залишається безпосередньо на місцях. Так, податок на доходи фізичних осіб сплачують всі громадяни, які отримують дохід у вигляді заробітної плати, гонорарів, інших виплат та винагород, а також громадяни, які отримують пенсію, що перевищує три мінімальні зарплати та деякі види пасивних доходів.

Децентралізація публічної влади може бути ефективною лише тоді, коли розвинуті формальні види контролю та стандартні процедури для стримування свободи дій представників, яким віддані повноваження.

На наш погляд, ефективним є нова можливість органів місцевої влади розмішувати свої власні надходження не лише на казначейських рахунках, а й в установах банків, що дає можливість територіальній громаді більш оперативно керувати власними наявними коштами.

Крім того, реформа децентралізації також позитивно вплинула й на розвиток місцевого самоврядування на міжнародному рівні, тому що тепер органи місцевого самоврядування можуть за спрощеною процедурою надавати місцеві гарантії та брати запозичення міжнародних фінансових організацій з метою розвитку соціальної інфраструктури завдяки залученням додаткових інвестицій.

Розширення рівня місцевого самоврядування в Україні до європейських стандартів приведе до демократизації нашого суспільства,

залучення мільйонів громадян до управління регіонами і державою взагалі, прискорення реформи децентралізації та виходу держави із затяжної економічної кризи.

Перш за все, саме реформою децентралізації передбачено побудову системи місцевого самоврядування на принципі субсидіарності, згідно з якою проблеми локального характеру мають вирішуватися на найнижчому рівні, на якому це можливо й ефективно [8, с. 17]. Роль центральної влади є «субсидіарною», тобто допоміжною: вона виконує тільки ті функції, які не можуть бути передані на місцевий рівень, до яких належить підтримання обороноздатності держави, національної безпеки, нагляд за дотриманням прав і свобод людини, законність в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування мають включати комплекс заходів стосовно впорядкування відносин у сфері володіння та користування природними ресурсами, які є на прилеглих до сільських населених пунктів територіях. Це дасть можливість розширити реальну базу для стягнення природно-ресурсних платежів і підвищити мотивацію сільських територіальних громад, що ефективніше та раціональніше використовуватиме належні їм природні багатства [9, с. 1].

Таким чином, резюмуючи, можна відзначити, що децентралізація виступає однією з ефективних форм розвитку демократії, що дозволяє розширити місцеве самоврядування, активізувати населення на вирішення власних проблем, звузити сфери впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами, що приведуть до прогресивного розвитку суспільства та держави.

Забезпечення децентралізації публічної влади в Україні призведе до своєрідного механізму продуктивного упорядкування суспільних відносин, що є метою правової, соціальної держави на засадах верховенства права та інституціональному забезпеченні відповідного балансу в суспільстві для задоволення інтересів власного населення, кожного члена територіальної громади.

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні може стати поштовхом до формування інституту політичної відповідальності як засобу конкретизації статусу органів та посадових осіб місцевого самоврядування, зміцнення

демократичних цінностей публічного управління, а політична відповідальність є важливим засобом забезпечення належного використання влади на основі політичного представництва потреб та інтересів жителів села, селища, міста.

Список використаної літератури

1. Большая экономическая энциклопедия / под ред. А.Н. Азримьяна. М. : Ин-т новой экономики, 1999. 864 с.
2. Прієшкіна О.В. Децентралізація державної влади та розширення прав місцевого самоврядування. *Право України*. 2006. № 11. С. 82–88.
3. Прієшкіна О.В. Особливості фінансування місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації. *Правова держава*. 2017. № 27. С. 40–45.
4. Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 р. № 688-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardprd?docid=249350402> (дата звернення: 25.10.2021).
5. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 25.10.2021).
6. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року : Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014.%D0%BF> (дата звернення: 25.10.2021).
7. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014.%D1%80> (дата звернення: 25.10.2021).
8. Баймуратов М.О. Децентралізація та компетенція місцевого самоврядування в Україні. *Віче*. 2015. № 12. С. 14–17.
9. Звіздай О.В. Місцеві бюджети в умовах децентралізації. *Theory and Practice of Public Administration*. 2016. № 2(53). С. 1–5.